

Batár Zoltán

(Rákoscsaba, 1914. december 15. – Miskolc, 1974. február 13.)

Édesapja, Batár Endre a nagykőrösi tanítóképzőben végzett, Rákoscsabán az elemi iskolában tanított, az első világháborúban hősi halált halt. Édesanyja, Fábik Róza egyedül maradt két gyermekével (Bandika 3, Zoltán 1,5 éves volt). A postán helyezkedett el, ott dolgozott nyugdíjba meneteléig.

Batár Zoltán 1933-ban érettségizett Nagykőrösön. Csak azért tanulhatott, mert jeles tanulóként tandíjmentességet élvezett, és hadiárvaaként Pest vármegyétől ösztöndíjat kapott. Emellett már 14 éves korától vállalt tanítványokat.

A budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemet 1937-ben végezte el kitűnő eredménnyel, és párhuzamosan 1938-ban tanári oklevelet is szerzett a Tanárképző Intézetben.

Matematika-fizika szakos tanárként 1938-ban a nagykőrösi Arany János Református Gimnázium internátusában nevelőként helyezkedett el.

1939. február 1-jén bevonult katonának. A II. világháborúban összesen egy évig frontszolgálaton is volt. A keleti frontról – mint kitűnő végzettségű középiskolai tanárt – 1942. szeptember 16-án a Honvédelmi Minisztérium hazarendelte, és beosztotta a marosvásárhelyi Magyar Királyi Csaba királyfi Honvéd Gyorsfegyvernemi Hadapródiskolába természettan-mennyiségtan szakszolgálatos tanárnak. (Az iskoláról és benne Batár Zoltánról kiváló könyv jelent meg.^{1/}) Az intézettel együtt 1944 decemberében kitelepítették Németországba, majd 1945 elején átszöktek az amerikaiakhoz, ahol egy évet töltöttek hadifogságban. Az első vonattal hazatért 1946 tavaszán. Az új hatóságok az akkor alakult Néphadsereghez igazolták. 1946 októberéig honvédtanárként kapta a fizetését, majd leszerelték.

Leszerelését követően nem kapott munkát, ezért 1946 őszétől önként és fizetés nélkül teljes óraszámában egy évig nagykőrösi iskolákban, valamint a Dolgozók Tanítóképzőjében tanított. A felettesei által 1947 januárjában Nagykőrösön kiállított bizonyítvány a következőket írta róla: „Szaktudása, kötelességtudása és mindenki iránt lekötő kedves egyénisége mind előjáróinak, mind kartársainak és tanítványainak, mind pedig a szülőknek teljes elismerését érdemelte ki.”^{2/}

1947. február elsején pályázatát elfogadva megválasztották és a VKM kinevezte a Sárospataki Református Kollégium Gimnáziumába mennyiségtan-fizika tanárnak. Kimagasló sikerrel tanított: tanítványainak 70-80 %-a a továbbtanulásánál a matematikát vagy a fizikát hasznosította. Az érettségire készülő osztályaival egész évben külön is foglalkozott heti két órában, de folyamatosan korrepetálta a gyengébb tanulókat is. Matematika és fizika szakkört vezetett, tagjai vetélkedőket nyertek, a szakfelügyelői vélemény szerint a megye egyik legjobb szakköre volt. 1949-ben harmadik szakként elvégezte az ábrázoló geometriát is. A tanítás mellett internátusi nevelőtanári munkát is ellátott.

A gimnáziumi tanítás mellett részt vett a sárospataki és a járási tanítók szaktanári vizsgára történő felkészítésében matematikából, részben a megyei tanács felkérésére az 1951-52-es tanévben, részben három nyáron át önként és fizetség nélkül.

A négy évszázados pataki kollégium szelleme, a nagy tudású tanári kar hatása és a tőlük kapott elismerés, a tartalmas és őszinte kollegiális barátságok, a tudásra nyitott és ragaszkodó diákok az 1947 és 1952 között Patakon töltött öt év félévet egész életére meghatározóvá tették.

A sárospataki gimnázium tanári kara 1948-ban, Batár Zoltán nyíllal jelölve.

Tanári munkájáról először egy sárospataki tanítványát, későbbi miskolci egyetemi kollégáját, Kiss Barnát idézzük, aki halálakor így emlékezett meg róla:

„Sárospatakon 1947 őszén találkoztunk először matematikaórán. Az első órák után megéreztem, hogy itt valami más, valami új folyamat kezdődött el. Három éven át úgy tudta sugározni a szakma szeretetét, úgy tudta feltárni a kisdíák előtt a megismerésben rejlő örömeiket, a napi munkában, tanulásban feltáruló alkotás örömét, hogy sokan biztatására és példaképünknek tekintve őt választottuk élethivatásunkká a pedagógus pályát, és egy életre elköteleztük magunkat a tiszta igaz tudomány művelésére és átadására. Életével, pedagógiai munkásságával bizonyította, hogy a tanár igazi erénye a tisztességében, becsületességében és szerénységében rejlik. Kiváló pedagógiai érzéssel tudta a szakma szeretetén keresztül tanítványaiba oltani az igazság keresésének, a meg nem alkuvásnak, a mindig minden körülmények között az emberi méltóság tiszteletének érzéseit.”^{3/}

De erről az időszakról idézhetünk Szabó Gyula gimnáziumi igazgató ajánló leveléből is, amelyet a miskolci egyetemre küldött 1952-ben az oda meghívott tanárról: *„Tanítási munkája kiváló. Egyik legjobb oktatója az intézetnek. Tárgyi tudása igen alapos. Minden alkalmat és lehetőséget felhasznál, hogy tudását elmélyítse, ismereteit kiszélesítse. ... Nevelői tevékenysége sokoldalú. Mint éveken át osztályfőnök és diákotthoni nevelőtanár, igen jó munkát végzett. A tanítványaival való törődésben, foglalkozásban fáradhatatlan. A munkafegyelemre és helyes magatartásra való nevelésben nálánál senki sem ért el több és jobb eredményt. Tanítványait nagyon szereti és ők is ragaszkodó szeretettel, tisztelettel viseltetnek iránta. Az egyes osztályok közötti versenyekben az ő osztálya több ízben ért el kimagasló eredményt és részesült dicséretben. Igen jó szervező. Az iskolai tanulókörök, tanulópárok és korrepetálások megszervezésében kimagasló jó eredményeket ért el. Tanártársai is kellőleg méltányolták fáradhatatlan munkásságát, amit a közösség érdekében végzett, szeretettel viszonzva azt a jóindulatot, amit mindenki iránt tanúsított.”^{4/}*

1952-ben kiváló eredményeire felfigyelve hívták meg Miskolcra az akkor induló Nehézipari Műszaki Egyetem Matematika Tanszékére oktatni. Tanársegédként kezdte, majd 1958-ban adjunktusnak nevezték ki. 21 éven át tanított nappali és 15 évig levelező tagozaton. Középfiskolai tanári tapasztalatait is kamatoztatva az évek folyamán itt is kiváló eredményeket ért el úgy az egyetemi oktatásban, mint az egyetemre készülő középfiskolások felkészítésében. Az egyetemi tankörök oktatásán túl nagy odaadással és alaposággal a kezdettől, 1957-től mintegy 15 éven át szervezte az egyetemen a műszaki egyetemi felvételi előkészítő tanfolyamokat, évente 7-11 tanulókört, ahol egy csoportban mindig oktatott is matematikát.

Az egyetemen több matematika jegyzetet írt – részben az előkészítő tanfolyamok számára – vagy társszerzőként vett részt jegyzetek elkészítésében. Ezeket még az egyetem elvégzése után is nagy elismeréssel emlegették a volt hallgatók.

Szakmai folyóiratokban, az egyetem kiadványaiban is publikált.

Egyetemi tanári munkájáról így emlékezett meg 2010-ben fiának írt levelében dr. Salánki József, aki tanítványa volt, majd tanártársa lett a Nehézipari Műszaki Egyetemen: *„Édesapádra mindig szeretettel és hálával emlékezem, mert példamutató tanár volt, aki hallatlan akarattal és tehetséggel adott szárnyakat a még gyenge képességekkel rendelkező tanítványainak is; önbecsülésük fejlesztése csodás eredményekre sarkallta őket.”*

Szakmai jellegű társadalmi munkát is kimagaslóan sokat végzett, ezen tevékenysége is meghatározó módon kapcsolódott az oktatáshoz, ezen belül is a középfiskolai tanárok továbbképzéséhez, tanulmányi versenyek szervezéséhez, tanárok és diákok számára tartott matematikai tárgyú előadások tartásához. Egy évtizedig volt a Bolyai János Matematikai Társulat Borsod megyei tagozatának titkára, 19 évig vezetőségi tagja, és az országos választmányának is tagja volt. Megyei titkárságának időszakában évente átlagosan 50 előadást szervezett meg. Ő maga is számos előadást tartott, elsősorban a megye középfiskoláiban. Különösen legendásak voltak a matematika érdekességeiről tartott ismeretterjesztő előadásai. Öt éven át tagja volt a különböző matematikai versenyeket kiértékelő versenybizottságnak. Fáradhatatlan szervezőmunkája, lelkesedése nagyban hozzájárult ahhoz, hogy titkárságának 10 éve alatt hétszer nyerték el a 13 tagozat közül a legjobb megyei tagozatnak járó vándorzászlót. A Magyar Természettudományi Egyesületek Szövetsége (METESZ) megyei intézőbizottságának és országos választmányának tagjaként is sok elismerést kapott.

Egyetemi oktatói éve alatt több esetben látott el érettségi elnöki teendőket Sárospatakon, Miskolcon, Ózdon, Sátoraljaújhelyen.

A szakmai jellegű társadalmi munka mellett a közélet más területein is aktív volt, így például Sárospatakon és Miskolcon 18 éven át tanácsstagként is tevékenykedett. 1957-ben Miskolcon megválasztották a IV. kerületben az Oktatási Állandó Bizottság elnökévé is, mely funkciója keretében havonta látogatták a kerülethez tartozó négy általános iskolát, segítve őket az oktatással kapcsolatos problémáik megoldásában. Három évig a Megyei Továbbképzési Bizottságnak is tagja volt, továbbá aktivistája a Megyei Tanács Oktatási Állandó Bizottságának. A Pedagógus Szakszervezetnek még Sárospatakon lett tagja, a szakszervezet keretében is különböző funkciókat, esetenként választott vezetői megbízásokat látott el.

Nagyon sokat dolgozott, mert szeretett dolgozni, az élete volt a tanítás, a tanítványokkal való foglalkozás, a matematika, de pályája döntően arra az időszakra esett, amikor „múltja miatt” is minden téren többet kellett teljesítenie, bizonyítania. A tanszéki munka és a szerteágazó társadalmi tevékenység mellett sajnos tudományos tevékenységre, az általa különösen kedvelt kombinatorika, a differenciál egyenletek, a geometria egyes kérdéseinek kutatására, nem tudott annyi időt és energiát fordítani, mint amennyit szeretett volna. Tudományos fokozat megszerzésére is készült, ehhez kutatási anyagokat is gyűjtött, azonban egészségi állapotának 1967-ben bekövetkezett hirtelen megromlása kutatási eredményeinek publikálásában, a doktorálásban megakadályozta. Egyre súlyosbodó betegségével küzdve még tovább tanított az egyetemen, de társadalmi munkáit sorban fel

kellett adnia. Élete utolsó évében már nem tudott bejárni az egyetemre, maradék erejét az őt régóta foglalkoztató tudományos kérdések vizsgálatára összpontosította.

59 éves korában Miskolcon hunyt el. Kívánságára hamvai a nagykőrösi református temető családi sírboltjában nyugszanak.

1944-ben házasodott. Felesége Kis Margit magyar-történelem szakos általános iskolai tanárként, majd tanulmányi felügyelőként dolgozott Miskolcon. Két gyermekük született, Zsolt Botond 1946-ban, Emese 1954-ben.

Kitüntetései, elismerései:

- „Szocialista Kultúráért” miniszteri kitüntetés
- Miskolc várossá nyilvánításának 600 éves évfordulója alkalmából oklevél és emléklakett,
- pályázati nyeremények, munkájáért elismerő oklevelek,

Tankönyvei:

- Batár Zoltán, Raisz Iván, dr. Szarka Zoltán: Matematika III. /Nehézipari Műszaki Egyetem, Miskolc, egyetemi jegyzet/, Tankönyvkiadó, 1962., 1963.
- Batár Zoltán: Útmutató a Gáspár Gyula - Raisz Iván: Matematika II. jegyzethez /Nehézipari Műszaki Egyetem, Miskolc, egyetemi jegyzet/, Tankönyvkiadó, 1965.
- Batár Zoltán: Algebra az előkészítő tanfolyamok számára /Nehézipari Műszaki Egyetem, Miskolc, jegyzet/, Tankönyvkiadó, 1966., 1967., 1971.
- Batár Zoltán: Geometria az előkészítő tanfolyamok számára /Nehézipari Műszaki Egyetem, Miskolc, jegyzet/, Tankönyvkiadó, 1974.

Idézett források, megemlékezések életéről, pályájáról:

- ^{1/} A marosvásárhelyi Magyar Királyi Csaba királyfi Honvéd Gyorsfegyvernemi Hadapródiskola története 1941–1945. Budapest, 1998.
- ^{2/} Balanyi Béla, Rácz Lajos, Dr. Ványi Jenő: Új nagykőrösi Athenas I., Arany János Társaság, 1994.
- ^{3/} Kiss Barna: Batár Zoltán 1914-1974, a mi egyetemünk, a Nehézipari Műszaki Egyetem lapja, 1974. február 25.
- ^{4/} Pataki tanáraink (1931-1952), Sárospatak, 2005., Szerkesztették: Benke György, Pólos László, Szabó Csaba, Kiadó: For You Bt.

További források:

- Nagykőrösi Kalendárium 2012, A hónap szülötte - december (Fraxinus Egyesület, Nagykőrös, 2011.)
- Tablók könyve 1910-2008, Sárospataki Református Kollégium Gimnáziuma – Sárospatak (M-M Bt., Nagykanizsa) 2008.
- dr. Szarka Zoltán: A Miskolci Egyetem Matematikai Tanszékének rövid története (1999., előadás) (http://www.uni-miskolc.hu/uni/dept/gepesz/mat/matematikai_intezet_rovid_tortenete.html)

2015. március 24.

(Batár Zsolt Botond, Batár Emese)